

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КИЗИМ ІВАННА МИКОЛАЇВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 35:338
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ВІДНОВЛЕННЯМ ТЕРИТОРІЙ У
ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

І. М. КИЗИМ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ДОВЖЕНКО Валентина Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **КИЗИМ Іванна Миколаївна** допущена до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

_____

(підпис)

Валентина ЯКОБЧУК

(власне ім'я та прізвище)

«_____» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **КИЗИМ Іванна Миколаївна** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____

(науковий ступінь, вчене звання)

_____

(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА

(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

КИЗИМ І. М. Публічне управління відновленням територій у післявоєнний період. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Досліджено концептуальні засади інноваційних механізмів державного управління регіональним відродженням та надано пропозиції щодо подальшого розвитку цієї проблематики. Визначено необхідність оновлення наукового забезпечення державного управління регіональним відродженням, необхідність реорганізації управлінських структур на регіональному та місцевому рівнях, удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування та відродження регіону в умовах постійних потенційних воєнних загроз, зумовлених функціонуванням в умовах воєнних дій, та багато інших управлінських систем, спровокованої функціонуванням в умовах воєнних дій.

Ключові слова: публічне управління, територія, відновлення територій.

SUMMARY

KYZYM I. Public management of territory restoration in the post-war period. – Manuscript. Qualification work for the degree of « Bachelor « in specialty 281 – «Public administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

Conceptual foundations of innovative mechanisms of state management of regional revitalization were studied and proposals were made for the further development of this issue. The need to update the scientific support of state management for regional revival, the need to reorganize management structures at the regional and local levels, to improve the regulatory and legal support for the operation and revival of the region in the conditions of constant potential military threats caused by the operation in the conditions of military operations, and many other management systems provoked by functioning in the conditions of military operations.

Key words: public administration, territory, restoration of territories.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ДОСВІД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇН СВІТУ	7
Висновки до розділу 1.	12
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВТРАТ, ШКОДИ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ.....	13
Висновки до розділу 2.	17
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ	18
Висновки до розділу 3.	22
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

Актуальність теми. Після закінчення війни, відновлення територій та повернення до нормального життя стає однією з найважливіших задач для країни. Провідну роль у забезпеченні ефективної та швидкої реабілітації постраждалих регіонів, територій та інфраструктури відіграє система публічного управління. Адже публічне управління відновленням територій охоплює багато аспектів, зокрема реконструкцію і створення нових об'єктів житлового фонду, інфраструктури, енергетики, транспорту, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Водночас успішне відновлення територій потребує ефективної координації зусиль громадськості, державних і місцевих органів управління та міжнародних організацій.

У процесі відновлення територій публічне управління виконує такі основні функції: формування стратегій відновлення, планування та реалізація проектів, залучення фінансових ресурсів, моніторинг та оцінка результатів. Відмінна робота у цих напрямках може забезпечити ефективність та оптимальність строків відновлення територій, а також відновити довіру населення до органів управління на різних рівнях. Тому, публічне управління відновленням територій, як важливий елементом післявоєнного періоду, вимагає ефективної координації зусиль в напрямі забезпечення стійкого та ефективного розвитку в майбутньому.

На сьогоднішній день існує значний науковий доробок вітчизняних вчених з питань управління функціонуванням та розвитком територій у періоди суспільних змін. Серед науковців, які вивчали питання післявоєнного відновлення України та досвід інших країн в цьому питанні слід виділити Воротін В.Є., Шинкар'єв А.М., Гошовська О., Тревого О. та ін.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти публічного управління соціально-економічними процесами в умовах післявоєнного відновлення територій.

Об'єктом дослідження є процес публічного управління відновленням

територій у післявоєнний період.

Метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних засад і методологічних рекомендацій щодо удосконалення системи публічного управління відновленням територій у післявоєнний період та визначення напрямків їх подальшого використання в практиці публічного управління.

Відповідно до сформульованої мети були поставлені та розв'язані наступні завдання:

- визначити теоретичні основи та досвід післявоєнного відновлення країн світу;
- оцінка втрат, шкоди та економічних збитків України внаслідок військової агресії;
- обґрунтування рекомендацій щодо публічного управління відновленням і розвитком України після війни.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні та впровадженні нових підходів, методів в практику публічного управління, спрямованих на ефективне відновлення територій після воєнного конфлікту.

Практичне значення отриманих результатів. Наведені у кваліфікаційній роботі підходи, висновки та пропозиції щодо вдосконалення механізмів публічного управління відновленням територій можуть бути використані органами публічного управління в умовах післявоєнного періоду.

Перелік публікацій. Результати досліджень за темою кваліфікаційної роботи опубліковані у двох наукових публікаціях.

Інформаційну базу складають законодавчі, постанови та інші нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених за темою дослідження, інформаційні ресурси центральних та місцевих органів влади, статистичні дані, аналітичні огляди та інформаційні ресурси глобальної комп'ютерної мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Робота викладена на 31 сторінки друкованого тексту. У структурі роботи вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ДОСВІД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇН СВІТУ

Жорстока атака російських військ 24 лютого мала катастрофічні наслідки для України. Наші міста і села щодня страждають мільйонами через неспровоковану агресію Кремля. З першого дня вторгнення українське суспільство почало переосмислювати усталені закони свого існування, переоцінювати свої пріоритети та прогнозувати єдиний шлях у майбутнє, який дозволить Україні вийти з війни та сприяти її розвитку. Післявоєнна відбудова України вимагала величезних ресурсів, геніальних організаційних методів, довготривалої роботи та використання ефективних інструментів її здійснення.

Через війну в Україні розвивається криза, тобто подальший розвиток системи або закінчується повним крахом, або виходить на новий етап розвитку, долаючи труднощі. Все залежить від обраного шляху, правильного методу, від зроблених висновків і вчасно вжитих заходів. За будь-якого розвитку подій зрозуміло, що залишати все, як було досі, уже неможливо.

Наразі ще військові дії на території України продовжуються та немає чітких прогнозів щодо їх завершення, Проте вже є частина деокупованих територій, які потребують чіткої організації процесу відновлення, продовжуються обстріли інфраструктури по всій території, що теж потребує відповідних дій від різних органів влади. Науковці та представники органів влади докладають зусиль до розробки плану повоєнного відновлення економіки та всіх її складових.

Відновлення передбачає послідовність таких процесів: проаналізувати стан ситуації, ідентифікувати проблеми, що стримують розвиток та сформувані послідовність дій щодо стабілізації ситуації та подальшого розвитку. Науковці Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. зазначають, що особливістю післявоєнного відновлення є «пошук моделі, яка б забезпечила одночасне вирішення численних гуманітарних проблем, проблем, пов'язаних із масовим

руйнуванням інфраструктурного забезпечення, а також проблем, пов'язаних із потребою у пошуках нових джерел фінансових та матеріальних ресурсів, їх раціонального розподілу» [1].

Схожу послідовність на основі аналізу показників фінансової підтримки міжнародних донорів запропоновано у дослідженнях Покровської Н. М.: стабілізувати економіку, відновити інфраструктурні об'єкти та сформувавши основу для зростання економіки та її поступової інтеграції в ЄС [2]. Водночас, слід відмітити важливість вивчення досвіду післявоєнного відновлення в інших країнах. Найбільш поширеним є План Маршала.

План Маршалла - програма економічної допомоги європейським країнам після Другої світової війни, запропонована державним секретарем США Джорджем Маршаллом у 1947 р. (набула чинності у квітні 1948 р.)

Хоча прямий вплив програми на економічне зростання в Західній Європі (наприклад, відновлення капітальних ресурсів та інвестиційних проектів) оцінюється як невеликий, непрямі ефекти були відзначені як підвищення продуктивності та відновлення довіри інвесторів завдяки фіскальній стабілізації та переходу до ринкової економіки. Протягом наступних двох десятиліть значна частина Західної Європи пережила безпрецедентне зростання і процвітання.

Найдоцільнішим способом планування для України є аналіз Плану Маршалла та сценаріїв відновлення п'яти країн: Західної Німеччини, Італії, Японії, Південної Кореї та Ізраїлю. Ці приклади є досить різними з точки зору інструментів, що використовувалися для досягнення цілей, але водночас схожими з точки зору початкових умов та результатів країн. Всі проаналізовані країни зіткнулися з величезними руйнуваннями (тому немає сенсу говорити про Іспанію, наприклад) і змогли не тільки відновитися, але й зробити економічний стрибок вперед [3].

Принаймні три країни, що перебудовуються, зараз входять до п'ятірки найкращих економік світу. Період їх відновлення був названий «економічним дивом», що є свідченням нових можливостей для економік постраждалих країн

у післявоєнний період.

1. Економічний зліт Західної Німеччини (1948-1960 рр.)

Американський варіант передбачає введення стабільної валюти замість рейхсмарки. Одночасно Ерхард скасував державне планування та централізоване ціноутворення на більшість товарів. Це дає німецьким компаніям повну свободу пересування. У результаті в 1962 р. рівень промислового виробництва в Західній Німеччині в три рази перевищив довоєнний план. До цього року Федеративна Республіка Німеччина займала друге місце за золотовалютними резервами і третє місце за промисловим виробництвом після США та Великої Британії. Середньорічні темпи економічного зростання з 1950-66 рр. Близько 9,2 %.

2. Італійський економічний бум (1953-1973 рр.)

У рамках «Плану Маршалла» Італія отримала допомогу на суму \$1,5 млрд, переважно у вигляді товарів та обладнання. Однак, більшість цієї допомоги була розподілена між компаніями-монополістами, з них лише шість компаній отримали половину з виділених \$154 млн на закупівлю імпортного обладнання. Це призвело до того, що дрібні та середні компанії не мали доступу до внутрішнього фінансового ринку. Однак, великі концерни, які отримали більшу частину зібраних з 1948 по 1952 роки грошей, почали швидко розвиватися та захоплювати зовнішні ринки, що призвело до зростання промислового виробництва. Італія повністю відновилася після війни до початку 50-х років, і обсяг промислового виробництва зріс утричі з 1953 по 1962 роки. Однак, суттєва монополізація економіки привела до того, що рівень зарплат не зросла значно. Це також спричинило корупцію та диспропорції у розвитку окремих регіонів Італії наприкінці 60-х років.

3. Економічна експансія Японії (1948-1962 рр.)

Після поразки війни Японія не тільки втратила всі території, де знаходилися ресурси, що були необхідні для відновлення її промисловості, але й зазнала значних матеріальних збитків. У 1939 році рівень виробництва в країні становив 20%, а 70% всіх промислових потужностей були зруйновані. Процес відновлення

Японії відбувся за рахунок поєднання ліберальної, планової та унікальної японської економічної стратегії. Якість високотехнологічного виробництва була ключовим елементом успіху відновлення економіки країни. В середині 1950-х років це були металургія, енергетика та суднобудування, але вже у 1960-х роках їх замінили електроніка та автомобілебудування. Одним з ключових елементів відновлення стало визначення пріоритетних галузей та надання компаніям у цих галузях державної підтримки, такої як субсидії, пільгові кредити, високі мита на імпорт конкуруючих продуктів, обмеження іноземних інвестицій та інші демпінгові інструменти.

Японські компанії, здійснюючи інвестиції у технології та придбання патентів по всьому світу, змогли виробляти технологічно продуктивні товари та швидко захопити світовий ринок електроніки для споживання. У результаті показник ВВП на душу населення відновленої країни перевищив довоєнний рівень вже в 1956 році. Після 1956 року ВВП на одну особу перевищив довоєнний рівень, а протягом процесу відновлення середній щорічний приріст ВВП на душу населення становив 7,1 %. У 1969 році Японія вийшла на друге місце у світі за обсягом ВВП та промислового виробництва, ставши прикладом успішного відновлення економіки після війни.

4. Південнокорейське економічне диво (1945-1980 рр.)

Після Корейської війни 1950-53 років країна була повністю зруйнована і розділена навпіл, а ВВП на душу населення у 1961 році становив лише 80 доларів США, що було менше, ніж у багатьох африканських країнах. У містах з'явилася електрика, а основні галузі промисловості залишилися в Північній Кореї. В історії Кореї головним рушієм зростання була фінансова допомога від США: між 1945 і 1976 роками Корея отримала понад 12,6 мільярдів доларів США. Тільки Ізраїль отримав більше грошей від американського союзника. Однак до 1960-х років Південна Корея була контрприкладом ефективності використання фінансових ресурсів. Базова інфраструктура була відновлена, але в іншому американські кошти активно розкрадалися політичною елітою країни. На економічному фронті влада намагалася запровадити політику

«імпортозаміщення». Однак це не вдалося через відсутність достатніх природних ресурсів та внутрішнього ринку. Як наслідок, промисловий розвиток був незначним, але був створений великий промисловий клан. [4]

5. Створення Ізраїлю (1948-1962).

Війна за незалежність зруйнувала країну і призвела до масового притоку близько 800 000 іммігрантів, що спричинило тиск на економіку. Витрати на армію становили 40% від загальних витрат країни. Сільське господарство могло забезпечити лише близько 50% потреб у продовольстві, а доходи від експорту покривали лише 30% витрат на імпорт.

Розвиток Ізраїлю в умовах постійної війни з країнами Ліги арабських держав відбувався значною мірою за рахунок кредитів і субсидій від США. Великі суми грошей були інвестовані в державні облігації («незалежні позики»), розміщені в інших країнах. Ізраїль був єдиною країною, яка дозволила США розмістити облігації для післявоєнної відбудови. Репарації від Західної Німеччини (112 мільярдів доларів США) також були ресурсом. Однак у 1952 році Ізраїль почав впроваджувати Нову економічну політику, яка скасувала нормування та державний контроль над цінами [4].

У той же час він розпочав масштабну розбудову інфраструктури, включаючи будівництво Національної ізраїльської системи водопостачання, електростанцій та портів. Держава інвестувала значні кошти в сільськогосподарський сектор та легку промисловість. Основна схожість між Україною та Ізраїлем полягає в тому, що обидві країни мають дуже недружніх сусідів. Тому висока частка витрат на військово-промисловий комплекс неминуча: дві війни (Шестиденна війна (1967) і війна Судного дня (1973)) дали важливий поштовх для розвитку ізраїльського ВПК. Озброєна промисловість була основним роботодавцем, а держава – лідером військово-промислового комплексу. Експорт озброєнь став важливим джерелом наповнення бюджету Ізраїлю. Як результат, за десятиліття 1954-64 років ВВП Ізраїлю зріс на 10% (трохи менше, ніж темпи зростання японської економіки). Споживання на душу населення збільшилося на 221 %, а безробіття впало майже до нуля. У цей

період Ізраїль зміг залучити інвестиції та закласти основи промисловості.

Незважаючи на те, що кожна країна має свої унікальні економічні, геополітичні та культурні особливості, існує кілька загальних інструментів для успішного відновлення, таких як створення багатьох робочих місць державою, розвиток високотехнологічних галузей, зокрема розвиток ВПК та значний вплив фінансових ресурсів.

Руйнівна війна ще не закінчилась тому потрібно розглядати моделі відновлення держави як в теперішній так і післявоєнний період. План економічного відновлення та розвитку України має спиратися на найкращий світовий досвід. Заслужують на увагу економічна політика Італії, структурні реформи та механізми фінансування. Більшість міжнародної допомоги на післявоєнну відбудову інфраструктури, виробничих потужностей тощо має надаватися на безповоротній основі, і Міжнародна конференція забезпечить це. Кредитна допомога має бути спрямована на реалізацію пріоритетних інвестиційних проєктів.

Висновки до розділу 1.

Ніщо не може замінити правильне планування та чітке бачення майбутнього, особливо з урахуванням масштабів викликів, з якими Україна стикається в процесі відбудови кращого майбутнього. Згідно зі світовою практикою, національні проєкти можуть стати практичною основою для подальшого інноваційного розвитку країни та виходу з кризи. Ці проєкти передбачають інвестиції у пріоритетні галузі економіки, об'єкти підприємництва та цільові програми, які сприяють розвитку ключових галузей, що мають важливе значення для держави. Світовий досвід показує, що національні проєкти були ефективним інструментом відновлення країн післявоєнних подій, тому їх створення та реалізація має важливе значення для України в нинішніх непростих умовах.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ВТРАТ, ШКОДИ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Наслідки війни - це результати впливу її руйнівних чинників на всі сфери життєдіяльності суспільства, тобто зміни в соціально-економічній, політичній, науково-технічній та інших сферах життєдіяльності окремих осіб, підприємств, суспільства і держави, викликані, започатковані або посилені воєнними діями.

Відповідно до положень Господарського кодексу України, збитки визначаються як витрати, зроблені стороною, втрата або пошкодження її майна, не одержані нею доходи, які уповноважена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання другою стороною або додержання правил здійснення господарської діяльності [5].

Вже є спроби оцінити наслідки військових дій в Україні, але наслідки війни будуть проявлятися й у майбутньому. Вісім років тому Управління ООН з координації гуманітарних питань опублікувало один з перших звітів про наслідки російської агресії. Згідно з цим документом, за перші шість місяців конфлікту в Донецькій і Луганській областях було пошкоджено 659 адміністративних будівель, 1230 приватних будинків і 178 підприємств. Збитки оцінюються в 440 мільйонів доларів США. Влітку 2020 року Віденський інститут міжнародних економічних досліджень (WIIW) провів «Систематичну оцінку вартості збройного конфлікту на Донбасі». Дослідники дійшли висновку, що мінімальна вартість відновлення регіону на той час становила 21,7 мільярда доларів США. [6]

Зокрема, щодо фактору прямої шкоди, спричиненої бойовими діями, було розраховано відсоток вартості житла, втраченого внаслідок бойових дій на підконтрольних Україні територіях. Крім того, на рівні окремих районів було досліджено лінійний зв'язок між інтенсивністю бойових дій та пошкодженням житла. Війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, охопила досить велику географічну територію. Харківська, Херсонська, Сумська, Чернігівська,

Київська, Миколаївська, Одеська, Запорізька та інші області зазнали значних втрат внаслідок військових дій Росії. З перших тижнів український уряд почав фіксувати та оцінювати всі економічні втрати, спричинені російським наступом. До цієї роботи були залучені Київська школа економіки (KSE), Українська група економічних прогнозів та інші спеціалізовані установи [6].

20 березня Кабінет Міністрів постановою № 326 [7] затвердив «Порядок визначення збитків і втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», який визначає напрямки та критерії розробки методик для визначення цих збитків. Крім того, документ визначає, які державні органи визначатимуть збитки та затверджуватимуть ці методики.

Прямі та непрямі втрати України також визначатимуться глобальними факторами, такими як уповільнення світової економіки через порушення налагоджених ланцюгів поставок, зростання цін на сировину та енергоносії, посилення загальних міжнародних ризиків, інтенсифікація глобальних конфліктів та збільшення витрат на оборону.

Враховуючи ці загрози, кількісні оцінки міжнародних організацій та експертних груп вказують на те, що у 2022 році на Україну чекає економічний спад [8].

Так, МВФ у своєму березневому звіті прогнозує, що у 2022 р. реальний ВВП України знизиться на 10 %, але цей сценарій можливий за умови швидкого закінчення війни. В іншому разі річне скорочення може сягнути 25-35 %. Бюджетний дефіцит збільшиться на 3 % ВВП. Очікується, що рецесія призведе до зменшення податкових надходжень приблизно на 4 % ВВП порівняно з 2021 р. За такого зростання бюджетного дефіциту та з урахуванням уже наданої фінансової підтримки від МВФ (\$4,5 млрд) залишається потреба у фінансуванні в обсязі \$7,4 млрд (4 % ВВП). За даними заступника директора від України в МВФ, річні втрати України можуть становити до 35 % [8].

Військова агресія Росії проти України спричинила масове руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, що призвело до людських страждань та соціальних втрат. Війна призвела до скорочення зайнятості та доходів

населення, зменшення купівельної спроможності та накопичених активів: у 2022 році національна економіка втратила 29,2 % реального ВВП, а 13,5 млн осіб були змушені покинути свої домівки; понад 7 млн осіб опинилися за межею бідності, рівень бідності сягнув 24 % населення. За оцінками Світового банку та його партнерів, найбільших втрат за перший рік війни зазнали житловий сектор (38 % від загальної шкоди), транспортний сектор (26 %), енергетичний сектор (8 %), промисловість і торгівля (8 %) та сільське господарство (7 %). Зокрема, за рік російсько-української війни було зруйновано або пошкоджено 1,4 млн житлових об'єктів (приватних квартир і будинків), у тому числі 135 000 приватних будинків і 39 000 гуртожитків. Із загальної потреби у відновленні (410,6 млрд доларів США) 22 % припадає на транспортний сектор, 17% – на житловий сектор, 11% - на енергетичний сектор, 10% - на сектор соціального захисту та життєзабезпечення, 9 % – на сектор ліквідації наслідків стихійних лих і 7 % – на сільськогосподарський сектор. [9]

Прогнозується, що українська економіка скоротиться на 45,1 %, але ступінь цього скорочення залежатиме від тривалості та інтенсивності війни. Російська економіка вже перебуває в глибокій рецесії після безпрецедентних санкцій, а у 2022 році прогнозується падіння виробництва на 11,2 % [10].

Результати показали, що середній рівень накопичених втрат реального ВВП за час війни склав 40 %. Водночас середнє падіння реального ВВП у перший рік війни становило 20 %. 2022 року реальний ВВП України скоротився на 29,2 %, а темпи падіння в промисловості сягнули 38 %. Це свідчить як про жорстокість і масові руйнування, спричинені російським агресором, так і про слабку адаптаційну здатність української економіки до воєнного стану та відсутність широкої державної підтримки.

Українська промисловість також зазнала значних втрат внаслідок війни: у 2022 році промислове виробництво в Україні впало на 38 %. Світовий банк оцінює втрати в промисловості та торгівлі в 10,9 мільярда доларів США. Водночас потреби у відновленні цих секторів до 2033 року становлять 23,2 млрд доларів США. Загальна сума становить 23,2 млрд доларів США. 80% цієї

суми - це прогнозовані витрати на відновлення та модернізацію виробничих потужностей, обладнання та інвентарю.

Руйнівні наслідки війни проявляються не лише в економічній та соціальній сферах, а й у фінансових системах країн, що беруть участь у збройній боротьбі. В Україні середньорічний рівень інфляції у 2022 році становитиме 20,2 %, що майже відповідає середньорічному рівню інфляції у дев'яти європейських країнах, які найбільше постраждали від Другої світової війни (20,1 %). Водночас рівень інфляції в Україні контрастує із середньорічним рівнем інфляції під час війни в Хорватії (471,7 %) у 1991-1995 роках, Іраку (181 %) у 1991 році та Італії (77,3 %) у 1941-1945 роках [9].

Відбудова країни базується не лише на відновленні фізичних об'єктів, а й на людському потенціалі. Україна вже зараз потребує кваліфікованих та досвідчених працівників, а після перемоги це питання стане ще більш актуальним. Тому, хоча в умовах воєнного стану важко довіряти будь-яким прогнозам, важливо закласти основи сталого післявоєнного розвитку, побудувавши сильну, соціально відповідальну та сучасну державу. Відкритої та конкурентоспроможної економіки з рівними можливостями та комфортним життям для своїх громадян, стратегічно та повністю інтегрованої в європейське та світове економічне співтовариство.

Відновлення промисловості, збільшення видобутку нафти, газу та вугілля, розвиток військово-промислового комплексу, цифровізація та експорт переробленої продукції (переважно сільськогосподарської та металургійної) мають стратегічне значення для післявоєнної економіки. Кінцевою метою програми повоєнної відбудови та розвитку України є створення якісно нової економічної структури, стабільної основи для довгострокового зростання та сталого розвитку.

Висновки до розділу 2.

У результаті росія вторглася в Україну в 2022 році, спровокувавши одну з найбільших і найруйнівніших воєн у світі з часів Другої світової війни. Витрати на збитки та потреби у відновленні вже досягли історично високого рівня, при цьому реальний ВВП і промислове виробництво падають швидше, ніж показники більшості країн під час воєн другої половини ХХ – початку ХХІ століття, з іншого боку, вдасться уникнути макрофінансової нестабільності та джерел фінансування витрат, що дозволить уникнути подальшого економічного спаду та матиме позитивний вплив на перспективи післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3.

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

У рамках публічної економічної політики 21.04.2022 р. Указом Президента України було створено Національну раду з питань відбудови України з наслідків війни. Її ключовими напрямками роботи є такі: 1) розробка плану заходів щодо післявоєнної відбудови та розвитку України; 2) промислова інфраструктура та житло; 3) енергетична інфраструктура; 4) зв'язок; 5) військова інфраструктура та військово-промисловий комплекс; 6) структурна модернізація та перезапуск економіки; 7) заходи щодо подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, незахищених верств населення, осіб, які опинилися у складній життєвій ситуації внаслідок війни; 8) реставрації та збереження пам'яток культури; 9) визначення та розробка пропозицій щодо першочергових реформ, прийняття та впровадження їх необхідних у воєнний та повоєнний період; 10) підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, їх прийняття та реалізація необхідні для ефективної діяльності та відбудови України у воєнний та повоєнний період [11].

Існує також Урядовий план післявоєнного відновлення України, який передбачає таке:

- вступ України до ЄС у 2024 році та повний доступ до ринків G7 та ЄС через скасування всіх квот та імпорتنних тарифів;

- збільшення енергетичних потужностей за рахунок будівництва нових атомних електростанцій та виробництва екологічно чистої енергії; досягнення енергетичної незалежності шляхом виходу на самозабезпечення через 3-5 років, скорочення енергоспоживання за рахунок модернізації теплової енергетики та будівництва потужностей для забезпечення попиту на паливо;)

- перехід від експорту сировини до переробки (переробки) кукурудзи на біоетанол, спирт, крохмаль;

- виробництво готових металевих виробів;

– розвиток військової техніки, необхідної для формування потужного військово-промислового комплексу [12].

Тому велике значення для юристів має розробка рекомендацій з метою створення основи для захисту та відновлення прав та інтересів людини і держави. Юридична аргументація має бути ефективним і надійним засобом відновлення справедливості [13].

І це не тільки фізична робота – відновлення і будівництво будинків, підприємств, організацій і компаній, створення нових підприємств, налагодження нових економічних зв'язків і заснування бізнесу, що працює на відновлення місцевої інфраструктури. Але це також означає перегляд загальної концепції розвитку нашої країни, всіх шляхів, напрямків, ресурсів і резервів для відновлення економічної активності. Уряд України нещодавно подав Президенту першу версію плану післявоєнної відбудови та розвитку країни під назвою «Об'єднані24». У підготовці цього документу брали участь українські економісти та міжнародні експерти. Результатом став набір з 10 ключових принципів, якими має керуватися Україна у післявоєнній відбудові. Більшість з цих принципів передбачають, що в той чи інший спосіб Україна з часом буде інтегрована в європейську економіку [14].

План швидкого відновлення України, над яким уже працюють експерти, передбачатиме швидку реконструкцію соціальної інфраструктури, зруйнованої повномасштабним вторгненням росії, і ми маємо враховувати найкращі сучасні стандарти будівництва. До реконструкції буде залучено багато країн Європи та світу, деякі плани вже затверджено. Президент України Володимир Зеленський зазначив, що потрібне чітке бачення сталого розвитку післявоєнної економіки та перерахував деякі пріоритети: умови ведення бізнесу, цифрова реформа, реформа безпеки, судова реформа, боротьба з корупцією тощо. Всі ці прийняті документи щодо відновлення мають бути узгодженими між собою, відповідати європейському напрямку розвитку України.

Очевидно, що для цього потрібні партнерські відносини з європейцями й американцями у сфері передачі технологій та доступу до фінансування,

наприклад, надання урядами країн-партнерів державних гарантій компаніям для фінансування інвестицій в Україні, що покриває національні ризики та дозволяє їм інвестувати у масштабні промислові проекти. Проте перед тим потрібно дослідити закордонний досвід щодо забезпечення сталого розвитку в країні, яка пройшла шлях з відновлення після війни. Це не означає, що саме таким чином відновлюватиметься наша країна. У той же час, такий досвід може бути скомбінований, або взагалі вироблений свій унікальний варіант відновлення економіки, придатний тільки для України.

Зміцнення міжнародного партнерства є найважливішим у вирішенні проблем світового правопорядку. Партнерство між усіма міжнародними та європейськими інституціями стимулює розвиток правової системи. Відновлення об'єктів інфраструктури потребує нових досліджень, створення сприятливих умов для розвитку фундаментальних наукових розробок для проектування та наукового забезпечення реставраційних програм. Створення ефективної системи дослідження є однією з найважливіших передумов розвитку та вдосконалення всіх зруйнованих об'єктів України. Міжнародне партнерство має велику важливість для України у подоланні наслідків та проблем, з якими країна зіткнулася.

Наша нація вчиться жити і працювати в умовах воєнного стану. Ми віримо, що війна скоро закінчиться нашою перемогою. У майбутньому ми очікуємо збільшення як внутрішнього, так і зовнішнього туристичного потоку через зростання інтересу до сучасного українського життя, а також до нашої історико-культурної спадщини.

Для відродження економіки, промисловості та ефективного використання ресурсного потенціалу можна вжити такі заходи:

- міжнародна допомога;
- боротьба з корупцією, щоб ефективно використати кошти міжнародної допомоги на відновлення;
- інтеграція в ЄС;

- стимулювання виробничого потенціалу економіки та створення робочих місць;
- заходи щодо зміцнення платіжного балансу та монетарної стабільності країни;
- за рахунок створення робочих місць зберігаються заощадження населення та трудовий потенціал економіки.
- розвиток інфраструктури, інфраструктура є основою для розвитку економіки та промисловості;
- підтримка малих і середніх підприємств;
- розширення міжнародного співробітництва;
- сталість та екологічна свідомість, при відродженні економіки та промисловості важливо враховувати екологічний чинник. Сприяння використанню екологічно чистих технологій, зменшення викидів парникових газів, оптимізація використання ресурсів та впровадження принципів колообігу можуть сприяти сталому розвитку та покращенню якості навколишнього середовища;
- залучення громадськості та стейкхолдерів. Важливо включати громадськість, неурядові організації, академічну спільноту та інші зацікавлені сторони в процес прийняття рішень щодо відродження економіки та ефективного використання ресурсів.

Усі ці заходи потребують комплексного підходу та співпраці між урядом, промисловим сектором, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Врахування екологічного чинника та сталого розвитку є необхідним для досягнення економічного процвітання та забезпечення збалансованого використання ресурсів на довгострокову перспективу.

Висновки до розділу 3.

Питання гармонізації нормативно-правового забезпечення процесів відновлення територій потребує особливої уваги з боку науковців та управлінців-практиків. Насамперед, це стосується процесу взаємодії між територіальними адміністративними органами, органами місцевого самоврядування, представниками міжнародних організацій фінансової допомоги та громадянами. Це може підвищити ефективність управління процесом відновлення території та скоротити строки процесу територіальної реконструкції.

Проблеми, які виникають у сфері відновлення територій органами виконавчої влади та місцевого самоврядування після припинення бойових дій, потребують інноваційних механізмів управління цими територіями. Передусім це передбачає активізацію системи територіального громадського управління, яка має бути більш адаптивною та стійкою до викликів зовнішнього середовища у повоєнний період національного розвитку. Необхідність подолання кадрової кризи територіально-відновлювального державного управління реалізує проблему системного підвищення ефективності навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в контексті дизайн-мислення, проектного менеджменту та цифровізації управлінських процесів, техніки розробки проектів, маркетингові стратегії та регіональний розвиток.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичні підходи до відновлення територій у післявоєнний період, що дозволило сформулювати такі висновки:

1. Необхідно створити інтегровану систему управління територіальним відновленням, яка б охоплювала всі сфери життя і діяльності в післявоєнному регіоні. Це вимагає співпраці та координації дій різних відомств, органів влади, неурядових організацій та місцевого населення.

2. Пріоритет слід надавати розробці стратегічних планів відновлення, які враховують місцеві потреби, економічні та соціальні аспекти, екологічні проблеми та культурну чутливість. Ці плани мають бути гнучкими та реагувати на мінливі обставини та потреби.

3. Важливо забезпечити прозорість та участь громадськості у процесах прийняття рішень щодо відновлення територій. Цього можна досягти шляхом інформування громадськості про плани та процеси відновлення, проведення консультацій та громадських слухань, а також залучення громадськості до моніторингу та оцінки реалізації проектів.

4. У процесі відновлення територій важливо враховувати потреби та інтереси місцевого населення. Це включає забезпечення доступу до базових послуг, створення робочих місць і можливостей для бізнесу, а також збереження і відновлення культурної спадщини.

5. Ефективне управління ресурсами є ключовим елементом успішних зусиль з відновлення. Фінансові, людські та матеріальні ресурси необхідно розподіляти раціонально і використовувати ефективно.

6. При відновленні територій важливо враховувати екологічні аспекти. У процесі відновлення необхідно враховувати збереження та відновлення екосистем, зменшення впливу на навколишнє середовище та сталий розвиток. Важливою складовою цього процесу є розробка та застосування екологічно безпечних технологій і методів.

7. Територіальне відновлення має бути спрямоване на зміцнення соціальної солідарності та відновлення довіри в місцевих громадах. Створення умов для налагодження соціальних мереж та сприяння взаємодії і співпраці між місцевим населенням і владою сприятиме позитивному соціальному впливу реконструкції.

8. Важливо забезпечити механізми моніторингу та оцінки наслідків відновлення. Це дасть змогу виміряти досягнуті результати, виявити проблеми та скоригувати стратегії відновлення. Систематичний збір та аналіз даних може допомогти вдосконалити підходи та досягти більшої ефективності в довгостроковій перспективі.

9. Міжнародна співпраця та підтримка мають важливе значення для успішного відновлення післявоєнних територій. Залучення міжнародних організацій, донорів та експертів може забезпечити фінансову та технічну підтримку, обмін найкращими практиками та доступ до ресурсів, які можуть покращити процес відбудови.

10. Успішна відбудова вимагає довгострокового підходу та сталої політики. Відновлення післявоєнних територій - це складний, довготривалий процес, який вимагає постійної відданості та цілеспрямованості з боку урядів, громадянського суспільства та міжнародної спільноти. Державне управління відновленням території має враховувати соціальні, економічні, екологічні та культурні аспекти і бути спрямованим на досягнення сталого розвитку.

З огляду на це, рекомендується, щоб усі зацікавлені сторони брали широку участь у розробці та впровадженні комплексної стратегії реконструкції, яка гарантує збалансований підхід до відновлення території. Крім того, необхідно забезпечити прозорість, взаємодію та співпрацю між різними рівнями влади, організаціями громадянського суспільства та місцевим населенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хмарська І., Кучерява К., & Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. №42. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>
2. Покровська Н. М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. №4(274). С. 41-47.
3. Железняк Я. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. 2022 URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pisly_a.html
4. Нечипоренко М., Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України, 2022 URL: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-u-povoyennij-chas>
5. Господарський Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#top>
6. Кришталь Т.М., Дулгерова О.М., Чубань В.С. Державне регулювання підходів щодо оцінки економічних збитків, завданих Україні внаслідок війни. 2022 URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15417/1/KryshtalDulherovaChyban.pdf>
7. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 326. <https://ips.ligazakon.net/document/KP220326?an=14>
8. Геєць В., М. Про оцінку економічних втрат України внаслідок збройної агресії рф. 2022 URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/185175/08-Hejets.pdf?sequence=1>

9. Богдан Т., Фінансово-економічні наслідки війни, 2023 URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html
10. Офіційний сайт Світового банку, URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press>
11. Помаза-Пономаренко А. Л., Батир Ю. Г., Лопатченко І. М. План відновлення України: Частина 1. 2022. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16865/1/PomazaBatyrLopatchenko.pdf>
12. Воротін В.Є., Шинкарьов А.М. Публічна економічна політика України: виклики воєнного стану. *Вісник НУЦЗУ*. 2022. Вип. 1. С. 66–75.
13. Чулінда Л., І. Шляхи відновлення України після воєнної агресії рф, 2023 URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42211/1/N_Khatniuk_Y_Naumenko_MKonf_2022_Italy_FPMV.pdf
14. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Указ Президента України No266/20. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022->
15. Підоричева І. Ю. Подолання наслідків війни в Україні: Уроки повоєнного відновлення Франції. Менеджмент і безпека в умовах війни: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали-науково-практичної інтернетконференції (м. Львів, 13 травня 2022 року). Львів : ЛьвДУВС, 2022: С. 94-97.
16. Ємець В.В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 7-8. С. 51-56.
17. Вірченко В., Вірченко В. Пріоритети розвитку інноваційної діяльності в контексті реіндустріалізації економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. №38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-10>
18. Гошовська О., Тревого О. Механізми публічного управління для відновлення військової економіки. *Економіка та суспільство*, 2022. № 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-24>

19. Резнікова Н. Політекономія допомоги в контексті повоєнного відновлення економіки України. Міжнародна економіка в умовах кліматичних змін: пандемічний та пост пандемічний період». Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (11 квітня, 2022 р.). Тернопіль. 2022. С.17-21.

20. Богдан Т. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. Інтернет-видання «Економічна правда». 25 квітня 2022 р. URL: 91 <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/>

21. Данилішин Б. Поствоєнна економіка переможця. Інтернет-видання «Главком». 23 квітня 2022 р. URL: https://glavcom.ua/columns/b_danilishyn/postvojenno-ekonomikaperemozhcya-840268.html

22. Довженко В. А., Кизим І. М., Река Л. І. Управління соціально-економічним розвитком територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Modern problems of science, education and society: the 3rd International scientific and practical conference. (Kyiv, 22-24 May, 2023). Kyiv, SPC "Sciconf.com.ua". 2023. 1150-1156.

23. Підоричева І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. *Журнал європейської економіки*. 2022 №21.2. С. 190-207.

24. Гаркуша Д.О., Гайова А.В. Післявоєнне відновлення та розвиток України. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*. 2022. №32. С.32-34.

25. URC 2022 – П'ята Міжнародна конференція з питань реформ в Україні. – URL: <https://ua.urb2022.com/materiali-konferenciya>

26. Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку України в перспективі післявоєнного відновлення: моногр. /за наук. ред. О.В. Ольшанської, А.А. Олешко, З. Я. Шацької. Київ: КНУТД, 2022. 340 с.

27. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. URL: <https://thepage.ua/news/kakie-varianty-vosstanovleniya-ukrainyimeyutsya-v-poslevoennoe-vremya>.

28. Кришталь Т.М., Дулгерова О.М., Чубань В.С. Державне регулювання підходів щодо оцінки економічних збитків, завданих Україні внаслідок війни. *Вісник НУЦЗУ*. 2022. Вип. 1. С. 90–99

29. Ключові принципи для включення до плану післявоєнного відновлення та розвитку України. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/7341214/>

30. Відновлення України: побудова більш сталої, процвітаючої та стійкої економіки. – URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52ef031/631985c8ab8fa2e9c1b1e3ba_UA%20Economic%20Recovery_UKR.pdf

31. Капустян В. Параніч А. Моделювання енергетичного розвитку в умовах післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2022. №44.

32. Колосов, А. М., Дугін А. В., Чеботарьов В. А.. Економічні обставини формування міжнародного плану Маршалла з післявоєнного відновлення України. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 3 (69). – С. 131-140.

33. Ukraine Recovery Conference. Міжнародна конференція з питань відновлення України (4-5 липня 2022 р.). Лугано, Швейцарія. URL: <https://ua.urc2022.com/>.

34. З початку війни прямі втрати інфраструктури України перевищили \$88 млрд. KSE. Укрінформ. 2022. 15 серпня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3469415-z-pocatku-vijni-prami-vtrati-infrastrukturi-ukraini-perevisili-88-milardivkse.html>

35. Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до \$113.5 млрд, мінімальні потреби у відновленні зруйнованих активів наближаються до \$200 млрд. 2022. 22 серпня. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamihzbitkiv-infrastrukturi-zrosla-do-113-5-mlrd-minimalni-potrebi-u-vidnovlenni-zruynovanih-aktiviv-nablizhayutsya-do-200-mlrd/>.

36. Нарис про відбудову України / Торбйорн Бекер, Баррі Айхенгрін, Юрій Городніченко, Сергей Гурієв, Саймон Джонсон, Тимофій Милованов, Кеннет Рогофф, Беатріче Ведер ді Мауро. Centre for Economic Policy Research.

London, EC1V ODX UK. URL:
https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf

37. Духніч О. План Маршалла для України. Наталія Яресько називає головні кроки для відновлення економіки. НВ. 6 квітня 2022. URL:
<https://biz.nv.ua/ukr/economics/nataliya-yaresko-rozpovidaye-yak-vidnoviti-ekonomiku-ukrajini-interv-yu-nvnovini-ukrajini-50231594.html>

38. Жиренко Х. Післявоєнна відбудова. Офіс президента звітував про перші результати. 2022. 10 травня. glavcom.ua. URL:
https://glavcom.ua/news/uryad-zakinchuje-zbir-danih-shchodo-potreb-oblastey-dlya-pislyavojennoji-vidbudovi844512.html?fbclid=IwAR24UWO5Ithmt-4vxL2guJDZy6oLM5O-E3d8p-Su93N4iMy0O1_2ZLW7OUA

39. Втрати української економіки через війну складають \$564-600 млрд. 2022. 19 квітня. minfin.com.ua. URL:
<https://minfin.com.ua/ua/2022/04/19/84020832/>

40. Шмигаль Д. Втрати України з початку війни перевищили пів трильйона доларів. Українська правда. 2022. 16 березня. URL:
<https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/16/684108/>

41. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 2. С. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>

42. Шаров О. М. Уроки та перспективи «плану Маршалла» для України. Економіка України. 2015. № 4. С. 12–18. URL:
http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=553.

43. Гуменюк В. В. Зарубіжний досвід повоєнної трансформації державного управління і уроки для України. Економіка України.. 2022. № 8. С. 34–54. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.034>.

44. Проект Плану відновлення України / Національна рада з відновлення України від наслідків війни, Київ. 2022. URL:
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>